

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.3.36>

МІРКОВЕЦЬ Д.М.

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ФУНКЦІЙ НАГЛЯДУ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ**PROBLEMS OF NORMATIVE DETERMINATION AND RELATIONSHIP BETWEEN SUPERVISION FUNCTIONS AND PROCEDURAL GUIDANCE IN THE ACTIVITIES OF THE PROSECUTOR AT THE PRE-TRIAL PRESIDENT**

Актуальність статті полягає в тому, що міжнародні стандарти визначають основні положення щодо незалежності прокуратури, організації її діяльності, повноважень, відмежування від судових функцій. Проте остаточна регламентація завжди здійснюється на національному рівні з урахуванням згаданих стандартів та особливостей правової системи і правових традицій кожної країни, що і робить можливою практичну реалізацію цих положень у кожній конкретній країні. Метою статті є аналіз правового регулювання прокурорського нагляду та процесуального керівництва досудовим розслідуванням та їх визначення співвідношення. Проаналізовано стан нормативного регулювання прокурорського нагляду та процесуального керівництва досудовим розслідуванням, виявлено проблеми, що впливають на правозастосування та визначення співвідношення нагляду і процесуального керівництва. Наголошено, що роль керівника органу прокуратури для організації роботи із процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних проваджень є визначальною. Керівники прокуратур повинні невідкладно визначати процесуальних керівників досудового розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням складності їхньої кваліфікації, суспільного резонансу, прогнозованих обсягів процесуальної роботи та з огляду на професійну майстерність і досвід відповідних прокурорів. Однак лише в разі необхідності визначати групи прокурорів і відповідно старших прокурорів таких груп. Зроблено висновок, що повноваження прокуратури у всіх нормативних актах, крім Конституції, визначаються з використанням поняття нагляд. Застосовується також термін контроль, що узгоджується з характером деяких повноважень, а відтак застосування загального терміна «контрольно-наглядова діяльність» щодо діяльності прокурора на досудовому провадженні можна вважати прийнятним. Нагляд і процесуальне керівництво співвідносяться як загальне і окреме (ціле і частина), нагляд є більш широким поняттям, а процесуальне керівництво є формою нагляду. У свою чергу, нагляд є різновидом контролю.

Ключові слова: прокурор, нагляд, процесуальне керівництво, досудове розслідування, контрольно-наглядова діяльність.

The relevance of the article is that international standards define the basic provisions on the independence of the prosecutor's office, the organization of its activities, powers, separation from judicial functions. However, the final regulation is always carried out at the national level, taking into account the mentioned standards and features of the legal system and legal traditions of each country, which makes possible the practical implementation of these provisions in each country. The purpose of the article is to analyze the legal regulation of prosecutorial supervision and procedural guidance of pre-trial investigations and their definition of the relationship. The state of normative regulation of prosecutorial supervision and procedural management of pre-trial investigation is analyzed, the problems influencing law enforcement and determination of the ratio of supervision and procedural management are revealed. It is emphasized

that the role of the head of the prosecutor's office for the organization of work on the procedural management of pre-trial investigation of criminal proceedings is decisive. Heads of prosecutor's offices should immediately appoint procedural heads of pre-trial investigation of criminal offenses, taking into account the complexity of their qualifications, public response, projected volume of procedural work and taking into account the professional skills and experience of relevant prosecutors. However, only if necessary to identify groups of prosecutors and, accordingly, senior prosecutors of such groups. It is concluded that the powers of the prosecutor's office in all regulations, except the Constitution, are determined using the concept of supervision. The term control is also used, which is consistent with the nature of certain powers, and therefore, the use of the general term *control and supervision* in relation to the activities of the prosecutor in pre-trial proceedings can be considered acceptable. Supervision and procedural guidance are related as general and separate (whole and part), supervision is a broader concept, and procedural guidance is a form of supervision. In turn, supervision is a kind of control.

Key words: *prosecutor, supervision, procedural management, pre-trial investigation, control and supervision activity.*

Вступ. Як і більшість основоположних правових інститутів, прокурорський нагляд має наднаціональний, національний та відомчий рівень правового регулювання.

Міжнародні стандарти визначають основні положення щодо незалежності прокуратури, організації її діяльності, повноважень, відмежування від судових функцій. Проте остаточно регламентація завжди здійснюється на національному рівні з урахуванням згаданих стандартів та особливостей правової системи і правових традицій кожної країни, що і робить можливою практичну реалізацію цих положень у кожній конкретній країні.

Аналіз останніх наукових публікацій. Наукові та практичні засади контрольно-наглядової діяльності на досудовому розслідуванні розглядали у своїх працях Ю.П. Аленін, Б.В. Асрієв, В.П. Ашитко, О.В. Баулін, О.М. Бандурка, В.П. Божьєв, Д.О. Влезько, Г.П. Власова, І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, В.В. Кальницький, М.І. Кулагін, О.П. Кучинська, А.М. Ларін, Л.М. Лобойко, В.Т. Маляренко, М.В. Мешков, П.І. Мінюков, М.М. Михеєнко, О.Р. Михайленко, Є.О. Новіков, М.А. Погорєцький, О.В. Петков, В.О. Попелюшко, Р.Ю. Савонюк, Г.П. Середа, С.А. Табаков, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, А.Р. Туманянц, В.П. Шибіко, М.Є. Шумило, Х.С. Таджигєв, В.І. Фаринник, В.М. Федченко, О.В. Хімичєва, С.С. Чернявський, О.О. Чувільов, М.М. Черняков, Л.Д. Удалова, О.Г. Яновська та інші науковці.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз правового регулювання прокурорського нагляду та процесуального керівництва досудовим розслідуванням та їх визначення співвідношення.

Результати дослідження. Конституційна реформа 2016 року концептуально вплинула на функції прокуратури. Так, норму про прокуратуру віднесено до розділу VIII «Правосуддя» (що наразі не отримало офіційного або принаймні єдиного наукового тлумачення у зв'язку із принципом розподілу влади); передбачено функції організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням; законодавець також визначив, що прокуратура здійснює вирішення інших питань під час кримінального провадження, що, очевидно, не узгоджується із вимогою правової визначеності та статтею 19 Конституції України, якою передбачено, що органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, тобто для прокурорів (як і інших представників органів державної влади) діє принцип «дозволено тільки те, що прямо передбачено законом».

Убачається, що внесення змін до Конституції України у 2016 році, відповідно до яких в Україні діє прокуратура, яка здійснює: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом (ст. 131-1 Конституції України) [1] – визначає конституційну основу згаданих функцій прокуратури.

У ч. 2 ст. 131-1 Конституції України передбачено, що прокуратура здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. Зі змісту наведеного убачається, що прокурор здійснює і організацію, і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням.

Такий підхід ще до ухвалення чинної редакції згаданої норми був критично сприйнятий фахівцями.

Суддя Конституційного Суду М.І. Мельник у окремій думці до висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України зазначив, що пропонується Законом проектом для доповнення Конституції України стаття 131-1 наділяє прокуратуру повноваженнями здійснювати організацію та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. Це, по суті, означає, що на відміну від нинішнього конституційного регулювання (стаття 121 Конституції України), в Основному Законі України за прокуратурою буде фактично закріплено функцію здійснення досудового розслідування.

Інститут «керівництва досудовим розслідуванням» у вітчизняному законодавстві запроваджено Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року (далі – КПК України). До цього прокуратура здійснювала передбачену пунктом 3 статті 121 Конституції України функцію «нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство» [2].

Пропонується Законом проектом закріплення в Конституції України повноваження прокуратури здійснювати досудове розслідування негативно вплине на інституційну спроможність прокуратури, призведе до зосередження у неї двох взаємовиключних функцій – здійснення досудового розслідування та нагляду за ним. Поєднання їх з функцією підтримання публічного обвинувачення в суді створить конституційні передумови для порушення принципу проведення об'єктивного, повного і всебічного досудового розслідування, різного роду службових зловживань під час проведення такого розслідування, що може призводити до обмеження чи позбавлення гарантованих Конституцією України права на захист від обвинувачення, права на презумпцію невинуватості, права на судовий захист (статті 55, 59, 62, 63 Конституції України) [2].

Окрему думку також було висловлено суддею Конституційного Суду С.В. Сасом, який зауважив, що законопроектом передбачається наділення прокуратури функцією організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням (пункт 2 частини першої статті 131-1, якою Законом проектом пропонується доповнити Конституцію України). Відповідно до частини першої статті 39 Кримінального процесуального кодексу України досудове розслідування організовує керівник органу досудового розслідування. Таким чином, прокуратура нарівні з керівником органу досудового розслідування набуває управлінських повноважень щодо досудового розслідування. Згідно з пунктом 5 частини першої статті 3 Кримінального процесуального кодексу України досудове розслідування починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта. Отже, Законом проектом прокуратуру надається право не лише здійснювати нагляд, а й, завдяки процесуальному керівництву досудовим розслідуванням, впливати на процес збирання доказів, їх оцінку, підготовку обвинувального висновку, що означає можливість втручання в роботу правоохоронних органів, яке може призвести до створення перешкод для об'єктивного розслідування та розгляду кримінальних справ за участю прокуратури судами [3].

Примітно, що стосовно загаданого висновку було висловлено десять окремих думок суддів Конституційного Суду, і майже в кожній згадане положення піддано критиці.

А.В. Лапкін зауважує, що застосування положень Конституції України щодо здійснення прокуратурою розглядуваної функції уявляється проблематичним через невідповідність використаної в ній термінології чинному законодавству України. Так, наприклад, новим для прокуратури є покладення на неї організації досудового розслідування. На сьогодні КПК України згадує лише поняття «процесуальне керівництво досудовим розслідуванням» як форму реалізації прокурорського нагляду за досудовим розслідуванням. Покладення на прокуратуру ще й організації досудового розслідування зумовлює появу двох проблем: (1) розмежування організації досудового розслідування й процесуального керівництва ним як напрямів діяльності прокурора у досудовому кримінальному провадженні; (2) відмежування організації досудового розслідування, здійснюваного прокурором, від аналогічної діяльності керівника органу досудового розслідування.

Якщо перша із цих проблем має скоріше теоретичний характер, оскільки діяльність прокурора в досудовому кримінальному провадженні має як організаційні, так і процесуальні аспекти, що дозволяє прокуророві за допомогою одних і тих самих повноважень як організувати досудове розслідування, так і керувати ним, то друга уявляється більш складною.

Вона полягає в тому, що згідно із ч.1 ст.39 КПК України керівник органу досудового розслідування організує досудове розслідування. Коментуючи цю норму, науковці зазначають, що керівники органів досудового розслідування мають організаційні і контрольно-процесуальні повноваження, які, зокрема, виявляються у встановленні ними розпорядку роботи слідчого відділу, контролі за дотриманням службової дисципліни, забезпеченні своєчасного виїзду слідчих на місця подій тощо [4, с. 138]. Оскільки організаційні повноваження керівника органу досудового розслідування є ustalеними і докладно регламентованими на відомчому рівні, то покладення функції організації досудового розслідування на прокурора вимагає перегляду співвідношення повноважень цих учасників кримінального провадження з метою уникнення дублювання і паралелізму у їх роботі [5, с. 214–215].

П.М. Каркач і Я.О. Ковальова зазначають, що Конституція України визначає організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням як конституційну функцію прокуратури. У ст. 39 Кримінального процесуального кодексу закріплено, що керівник органу досудового розслідування організує досудове розслідування в межах компетенції, наданої йому цим законом.

Отже, на практиці маємо перетинання організаційних і керівних повноважень двох суб'єктів: прокурора – керівника досудового розслідування, та керівника органу досудового розслідування, що негативно впливає на стан розслідування, оскільки тягне за собою зниження ефективності їх взаємодії.

Прокурор не повинен і не може виступати організатором розслідування – ці повноваження повинен виконувати керівник органу досудового розслідування, а обов'язок прокурора (п. 2 ст. 36 КПК України) – здійснювати нагляд за законністю у формі процесуального керівництва під час розслідування, що може стосуватись і стану законності саме під час організації досудового розслідування [6, с. 145].

Щодо організаційної складової частини, то О.О. Шпак зазначає, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням є напрямом діяльності прокурора, зумовленим вимогами часу, що перебуває в залежності від наявного комплексу повноважень, які й формують його процесуальний статус. Однак вказана процесуальна сфера роботи прокурора повинна організовуватись належним чином та ефективно. Оскільки процесуальне керівництво – це, в першу чергу, праця прокурора, тобто процес свідомої цілеспрямованої діяльності, націленої на досягнення конкретних завдань. А в основі будь-якого процесу праці лежить його організація, яка складається з раціонального розподілу обов'язків, належного облаштування робочих місць, навчання та підвищення кваліфікації, нормування часу праці й відпочинку тощо [7, с. 328].

По-перше, роль керівника органу прокуратури для організації роботи з процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних проваджень є визначальною. Керівники прокуратур повинні невідкладно визначати процесуальних керівників досудового розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням складності їхньої кваліфікації, суспільного резонансу, прогнозних обсягів процесуальної роботи та з огляду на професійну майстерність і досвід відповідних прокурорів. Однак лише в разі необхідності визначати групи прокурорів і відповідно старших прокурорів таких груп.

По-друге, повноваження керівників органів прокуратур є ширшими, що зумовлено їх правовим статусом як управлінців. Проте в теоретичному сенсі така відмінність на етапі досудового розслідування зводиться до трьох напрямів: 1) керівники органів прокуратури визначають процесуальних керівників, групи прокурорів; 2) скасовують незаконні рішення, процесуальних керівників, визначають незаконними вчинені дії чи бездіяльності; 3) у визначених законом випадках здійснюють заміну одного прокурора на іншого.

По-третє, групу прокурорів – процесуальних керівників слід розглядати як організаційно-управлінську та процесуальну єдність прокурорів щодо здійснення повноважень прокурорів у конкретному кримінальному провадженні під керівництвом старшого прокурора групи, що створена з метою найбільш оптимального забезпечення реалізації завдання кримінального провадження.

По-четверте, ст. 37 чинного КПК слід доповнити положенням про те, що керівник органу прокуратури своє рішення про визначення прокурора чи групи прокурорів, які здійснюватимуть повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні, приймає у формі письмової постанови, відомості якої негайно заносяться до ЄРДР [7, с. 330–331].

На нашу думку, у цій позиції вдало розкрито організаційну складову частину діяльності прокуратури з огляду на конституційне формулювання «організація і процесуальне керівництво», незважаючи на те, що цитована робота була опублікована до згаданих змін. Таким чином, організаційний аспект у процесуальному керівництві охоплює власне організацію процесуально-

го керівництва як робочого, трудового процесу прокурора, організація досудового розслідування – завдання керівника органу досудового розслідування.

У чинній редакції законодавець відмовився від використання усталеного терміну «нагляд», він у повноваженнях прокуратури згадується тільки щодо нагляду за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку. Про законність досудового розслідування (додержання вимог Конституції, КПК України та інших законів), а так само і законність негласних та інших слідчих розшукових дій органів правопорядку не згадується. Таким чином, конституційна регламентація наразі відрізняється від регламентації на інших рівнях та не пов'язує діяльність прокуратури із наглядом за законністю досудового розслідування, додержанням прав і свобод осіб, що у свою чергу, ускладнює і потребує додаткового тлумачення співвідношення нагляду і процесуального керівництва та місця, завдань прокуратури у системі контрольно-наглядової діяльності на досудовому розслідуванні загалом.

Відповідно до ч. 2 ст. 36 КПК України, прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Тут функція організації досудового розслідування не згадується, проте йдеться про нагляд та його предмет. Слід зауважити, що редакція ст. 36 КПК України була сформульована до внесення змін до Конституції у 2016 році.

Намагання привести у відповідність ст. 36 КПК України до ст. 131-1 Конституції України до цього часу не мали успіху.

Так, у 2016 році до набуття чинності Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (щодо правосуддя), яким було внесено відповідні зміни, було подано Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (в частині забезпечення реалізації функцій прокуратури)» № 5177 від 23.09.2016 року. У пояснювальній записці до законопроекту зазначено, що серед іншого, Зміни до КПК України:

1. Визначають в реалізацію оновлених функцій прокуратури терміни (зміни до статті 3):
  - 1) «підтримання публічного обвинувачення»;
  - 2) «організація досудового розслідування»;
  - 3) «процесуальне керівництво досудовим розслідуванням» та ін.
2. Уточнюють повноваження прокурора у кримінальному процесі відповідно до визначених Конституцією функцій прокуратури (зміни до статей 36 та інших) [8].

Суб'єкт законодавчої ініціативи запропонував визначення понять «процесуальне керівництво досудовим розслідуванням» як процесуальної діяльності прокурора, спрямованої на забезпечення ефективного досудового розслідування в конкретному кримінальному провадженні, та «організація досудового розслідування» як діяльність прокурора із життя організаційно-розпорядчих та процесуально-правових заходів під час досудового розслідування з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження [8].

Очевидно, що запропоновані дефініції не розкривають змісту згаданих понять, мають загальний, неконкретизований характер, що завжди є поширеною причиною проблем правозастосування.

В інших положеннях законопроекту автори уникають використання терміну «нагляд» і замінують його на процесуальну діяльність, процесуальні повноваження.

У пояснювальній записці до проекту Закону України № 5177-1 від 6.10. 2016 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (в частині реформування прокуратури відповідно до європейських стандартів)» зазначено, що у відповідності до Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (щодо правосуддя)» змінюється інституціональний підхід до діяльності органів прокуратури, визначення їх юридичного статусу в Україні та порядку реалізації функцій. Зокрема, у відповідності до прийнятих положень до Конституції України виключається нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина; нагляд за додержанням законів із цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими і службовими особами (так званий «загальний нагляд»); нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян.

Внаслідок прийнятих змін органи прокуратури отримали процесуальні інструменти для виконання основної функції прокуратури – підтримання обвинувачення в суді та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням [9].

Автори законопроекту не пропонують законодавчого визначення понять «процесуальне керівництво», «організація досудового розслідування», а обмежуються відтворенням тексту конституційної норми у ст. 36 КПК України.

Закон України «Про прокуратуру» серед функцій прокуратури визначає: нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство (п. 3 ч. 1 ст. 2); нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян п. 4 ч. 1 ст. 2). Термін «процесуальне керівництво» у Законі застосовується у ч. 3 ст. 43 «Підстави для притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності», де зазначено, що виправдання особи або закриття стосовно неї судом кримінального провадження не може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора, який здійснював процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та/або підтримання державного обвинувачення у цьому провадженні, крім випадків умисного порушення ним вимог законодавства чи неналежного виконання службових обов'язків [10].

Отже, законодавець обмежився окремими згадуваннями терміна «процесуальне керівництво» у КПК України та ЗУ «Про прокуратуру» без розкриття його поняття, змісту і мети, що викликало неоднозначне його розуміння. Таким чином, тільки зі змісту ч. 2 ст. 36 КПК України можна зробити висновок, що процесуальне керівництво є формою прокурорського нагляду.

В Указі Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» наведене визначення процесуального керівництва прокурора – організація процесу досудового розслідування, визначення напрямів розслідування, координація процесуальних дій, сприяння створенню умов для нормального функціонування слідчих, забезпечення дотримання у процесі розслідування вимог законів України [11].

У цитованому документі зазначено також, що у сфері кримінальної юстиції прокуратура в Україні має стати єдиним органом, на який покладається виконання таких функцій: а) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування; б) кримінальне переслідування особи, в тому числі висування обвинувачення, процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та складання обвинувального акта [11].

Відомче регулювання здійснюється відповідно до «Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні» [12], цей документ визначає процедуру організації діяльності прокурорів, а саме організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Проте так само не розкриває поняття процесуального керівництва, однак оперує поняттям «нагляд».

У Наказі Генерального прокурора «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора» передбачено основні завдання та функції Спеціалізованої антикорупційної прокуратури:

3.1. Здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування кримінальних правопорушень Національним антикорупційним бюро України.

3.2. Виконання вимог закону під час приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

3.3. Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування Національним антикорупційним бюро України кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду.

3.4. Запобігання незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності та необґрунтованому застосуванню до неї заходів процесуального примусу, виконання вимог закону про невідворотність відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення.

3.5. Забезпечення підозрюваним, обвинуваченим безоплатної правової допомоги у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

3.6. Підтримання публічного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, що розслідувалися Національним антикорупційним бюро України.

3.7. Забезпечення в межах компетенції відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями.

3.8. Забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження.

3.9. Представництво інтересів держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями, а також у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

3.10. Здійснення в межах реалізації функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури міжнародного співробітництва [13].

У Наказі ГПУ «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань» використовується термінологія КПК України, а саме «нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва» [14]. Самостійне виявлення прокурором кримінального правопорушення за результатами перевірки у порядку нагляду, виявлення кримінального правопорушення прокурором під час здійснення нагляду за додержанням і застосуванням законів визначено серед джерел, з яких виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Використовується також конструкція «контроль за додержанням вимог кримінального процесуального законодавства» досудових розслідувань [14].

У наказі ГПУ «Про затвердження структури Офісу Генерального прокурора» для позначення назв структурних підрозділів і, таким чином, визначення напрямку їх діяльності застосовується конструкція «організація процесуального керівництва», вживаються терміни: «нагляд» (Управління нагляду за додержанням законів Національною поліцією України, Управління нагляду за додержанням законів Державною фіскальною службою України, Управління нагляду за додержанням законів Державною фіскальною службою України, відділ нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю ДБР та інших органів, відділ нагляду за органами досудового розслідування та підтримання обвинувачення); «контроль» (відділ контролю за негласною діяльністю, відділ організації процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення та контролю за негласною діяльністю); «нагляд та процесуальне керівництво» (Управління нагляду та процесуального керівництва у кримінальних провадженнях щодо організованої та транснаціональної злочинності) [15].

Висновки. Отже, повноваження прокуратури у всіх нормативних актах, крім Конституції, визначаються з використанням поняття нагляду. Застосовується також термін «контроль», що узгоджується з характером деяких повноважень, а відтак застосування загального терміна «контрольно-наглядова діяльність» щодо діяльності прокурора на досудовому провадженні можна вважати прийнятним.

Ми вважаємо, що нагляд і процесуальне керівництво співвідносяться як загальне і окреме (ціле і частина), нагляд є більш широким поняттям, а процесуальне керівництво є формою нагляду. У свою чергу, нагляд є різновидом контролю.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n5259>
2. Окрема думка судді Конституційного Суду України Мельника М.І. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na02d710-16#Text>.
3. Окрема думка судді Конституційного Суду України Саса С.В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nk01d710-16#Text>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків : Право, 2012. 768 с.
5. Лапкін А.В. Проблеми формулювання функції прокуратури, визначеної пунктом 2 статті 131-1 Конституції України. *Форум права*. 2017. № 5. С. 213–218.
6. Каркач П.М., Ковальова Я.О. Щодо змісту функції прокуратури з організації процесуального керівництва досудовим розслідуванням та поняття «органи правопорядку». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2008. Вип.2 Том 2. С. 145–148.

7. Шпак О.О. Особливості організації роботи керівника прокуратури з процесуального керівництва. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 328–331.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (в частині забезпечення реалізації функцій прокуратури): проект Закону України від 23 верес. 2016 року. Реєстр. № 5177. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60096.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (в частині реформування прокуратури відповідно до європейських стандартів): пояснювальна записка до проекту Закону України № 5177-1 від 6 жовт. 2016 року. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60211.

10. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовт. 2014 року № 1697-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» : Указ Президента України від 8 квіт. 2008 року. № 311/2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>.

12. Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні : Наказ Генеральної прокуратури України від 28 берез. 2019 року № 51. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0363-19#Text>.

13. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора від 5 берез. 2020 р. № 125. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>.

14. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: наказ Генерального прокурора України від 6 квіт. 2016 р. № 139. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16#Text>.

15. Про затвердження структури Офісу Генерального прокурора: наказ Генеральної прокуратури України від 21 груд. 2019 року № 99-щц. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0099900-19#Text>.

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.3.37>

РЯБЧЕНКО К.С.

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ДО НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

PECULIARITIES OF PROOF DURING APPLICATION TO A JUVENILE SUSPECT, ACCUSED PRECAUTION

Актуальність статті полягає в тому, що вік неповнолітніх осіб, що підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення, визначає процедурні правила та тактичні методи застосування заходів забезпечення кримінального провадження. У ст. 131 Кримінального процесуального кодексу України вказується на необхідність вирішення питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження з метою досягнення дієвості цього провадження. Метою статті є вивчення теоретичних та нормативних матеріалів щодо вдоско-

---

© РЯБЧЕНКО К.С. – аспірант кафедри кримінального процесу (Національна академія внутрішніх справ)